

ИЛМАТ БА АМАЛ ЧУ ЁР ГАРДАД...

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ОН АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАД

МИНБАРИ

ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ

№2 (9) 29-УМИ АПРЕЛИ СОЛИ 2014, СЕШАНБЕ

Риоя ва иҷрои Конститутсия ва қонунҳо, яъне волоияти қонун, яке аз роҳҳои муҳимми ташаккул ва рушди давлати ҳуқуқбунёду демократӣ маҳсуб меёбад.

Имрӯз дар заминаи меъёрҳои Конститутсия андешаҳои муосири парламентаризми миллӣ рушду такомул ёфта, аз ҷониби парламенти мамлакат раванди эҷоди қонун, ки ҳадафи он ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии инсон ва танзими муносибатҳои муҳимми ҳаёти ҷомеа мебошад, бомаром идома дорад.

Вазифаи мақоми олии қонунгузори кишвар, пеш аз ҳама, таҳия ва қабули қонунҳои мебошад, ки бо таърифи ба арзишҳои демокративу умумибашарӣ ҷавобгӯи талаботи замони муосир бошанд ва ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро таъмин намоянд. Субъектҳои ташаббуси қонунгузорӣ вазифадоранд, ки ҳангоми таҳия ва пешниҳоди лоиҳаи қонунҳо зарурат, аҳамият ва дурнамои танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ, асосҳои иқтисодиву молиявӣ ва тартиби амалишавии онҳоро дар маркази диққат қарор диҳанд.

Вазъи имрӯзаи қонунгузорӣ гузаронидани мониторинги ҳуқуқиро тақозо дорад. Дар баробари ин, ҳамаи сохтору мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо вазифадоранд, ки риоя ва ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсонро, ки арзиши олии ҷомеаи мо эътироф шудаанд, самти афзалиятноки фаъолияти худ ҳисобида, қабули шаҳрвандон ва баррасии ҳолисонаву ҳаматарафаи муносибатҳои онҳоро боз ҳам тақвият бахшанд.

Риоя ва иҷрои қонун, на танҳо масъулияти баланди шаҳрвандиро тақозо менамояд, балки назорати доимии давлатиро низ талаб мекунад. Бинобар ин, мақомоти прокуратура зарур аст, ки назорати риояи дақиқ ва иҷрои якхелаи қонунҳоро тақвият бахшида, ҷиҳати таъмини волоияти қонун ва иҷрои бечунуҷарои он аз ҷониби ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ ва ҳар як шаҳрванд минбаъд низ ҳамаи чораҳои пешбиникардаи қонунро бо масъулияти баланд ва поквичдонона амалӣ намоянд.

ДАР ИН ШУМОРА:

ФАКТОЛОГИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ О ВОЗМОЖНЫХ ПРИЧИНАХ ПРЕСТУПНОСТИ В США

Преступность и ее причины могут быть изучены на индивидуальном, групповом и социальном уровне. Следовательно, им могут быть даны психологическое, социальное и философское объяснения. Преступность возникает на основе взаимодействия личности и социальной среды.

САҲ. 2

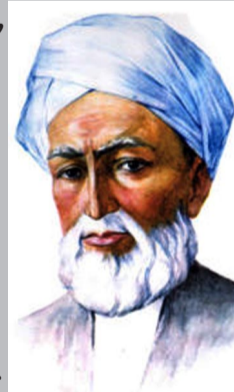
ТАҲКИМИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИНСОН ВА ШАҲРВАНД ДАР САРҚОНУНИ ҚТ

Таърихи давлатдории халқи тоҷик ҳазорсолаҳоро дарбар мегирад. Давлати тоҷикон дар ҳамаи марҳилаи таърихии инкишофи худ ҳамчун давлати сулҳпарвар, маркази яке аз тамаддунҳои башарӣ, - тамаддуни Ориёӣ эътироф гардидааст.

САҲ. 3

ИДЕИ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В ТРУДАХ А. ДЖАМИ

Идеи гуманизма и равенства, справедливости ярко отражены в богатейшем наследии персидско-таджикской литературы. Литературные произведения восточных поэтов и мыслителей оставили заметный след в мировой литературе и повлияли на формирование идей справедливости и равенства.

САҲ. 4

ҲУҚУҚҲО БАРОИ БАҚАЙДГИРИИ ДАВЛАТИИ СОҲИБКОРИ ИНФИРОДӢ

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бақайдгирии давлатии соҳибкорӣ тавассути Қонуни ҚТ "Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкории инфиродӣ" аз 19.05.2009 тибқи принсипи "равзанаи ягона" ба роҳ монда мешавад.

САҲ. 6

МУРОЦИАТНОМАИ

ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСӢ БА ПАДАРУ МОДАРОНИ ДОНИШЧӢӢН...

Падару модарони азиз! Шукри он мекунем, ки фарзандонамон имрӯзо дар шароити оромии субот, ваҳдати ҳамдигарфаҳмӣ, сулҳу амонӣ рӯз мебаранд. Ифтихорманд аз онем, ки тамоми шароитҳои арзандаи фаро гирифтани фарзандонамон ба таҳсилоти замонавӣ, бархӯрдор шудан аз таълимоти сатҳи байналмилалӣ ва тарбияи шахси худогоҳу комил фароҳам оварда шудааст. Баъди касби истиқлолияти давлатӣ заминаҳои бозғимодӣ ҳуқуқӣ дар мавриди омода намудани мутахассисони лаёқатманд ва ҷавобгӯӣи бозори меҳнат бамаротиб густариш ёфтанд. Соҳибхитиёри Тоҷикистони азиз боис гашт, ки имрӯз дар кишвар беш аз 30 муассисаи таҳсилоти олии касбӣ фаъолият карда истодааст.

Мавриди зикр аст, ки масъалаи омода намудани мутахассисони асил, тарбияи ҷавонони донишманду хирадманд, худогоҳу ватанпарвар ва ҳисси баланди миллӣ дошта дар маркази таваҷҷуҳи ҳамешагии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Ба ин маънӣ, дар тамоми суҳбату вохӯриҳои хеш Президенти ҚТ, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон даъват ба амал меорад, ки волидайн, тамоми сохторҳои давлатӣ ва дар маҷмӯъ ҷомеаи шаҳрвандии Тоҷикистон нисбат ба насли наврас ва ояндаи давлати ҷавони тоҷик бетафовут набоянд ва даст-ҷамъона дар устувору пойдорӣ, рушд ва пешрафти он саҳмгузор бошанд. Аз ҷумла зимни суҳанронии худ Сарвари Давлат дар вохӯри баҳшида ба муҳокимаи лоиҳаи Қонуни ҚТ "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" зикр намуданд, ки: "Рушди босуръати муносибатҳои

ҷамъиятӣ дар шароити кунунӣ ҳар як падару модарро водор месозад, ки барои таълиму тарбияи фарзанд масъул бошанд, зеро саҳлангорӣ ва бетарафӣ дар тарбияи фарзанд ба раванди инкишофи минбаъдаи ҷанбаҳои гуногуни ҷомеаи мо монё мегарданд".

Волидайн муҳтарам! Раванди ҷаҳонишавӣ, шароити кунунӣ, муносибатҳои нави иҷтимоӣ дар замони инкишофи босуръати технологияи муосири иҷтимоӣ аз ҷамаи Шумо тақозо менамояд, ки бо дарки масъулияти баланд ба тарбияи фарзандони худ дар рӯҳияи баланди ватандӯстӣ ва арҷгузорӣ ба муқаддасоти миллӣ бипардозед. Гузашта аз ин, ба камол расонидани насли ҷавони соҳибмаълумот, хирадманду меҳанпараст низ аз вазифаҳои муқаддаси Шумо ба ҳисоб меравад.

Ҷой ифтихор аст, ки имрӯзо фарзандони Шумо дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ таҳсил намуда, аз устодони соҳиббунону донишманди ин маркази бонуфузи омода намудани кадрҳои баландхисоси соҳаи ҳуқуқ илму таълим меомӯзанд. Айни замон беш аз 120 нафар устодони ин факултет дар хидмати фарзандони Шумо қарор доранд. Аз ин шумора 2 нафар академик, 10 нафар докторони илм ва 57 нафарро номзадҳои илм ташкил медиҳад. Ин рақамҳо дар воқеъ нерӯи пурқуввати илми факултетро нишон медиҳанд. Дар маҷмӯъ бо сарбаландӣ метавон ихор дошт, ки дар факултети ҳуқуқшиносии тамоми шароитҳои зарурӣ баҳри ба таҳлили замонавӣ фароғир шудани фарзандони Шумо муҳайё шудааст. Синфхонаҳои тозау озода ва ба технологияи иттилоотиву иртиботии замонавӣ таъмин, гузашта аз ин

марказҳои таълимию компютери пайваст ба шабақаи ҷаҳонии Интернет ҷамағӣ дар хидмати фарзандони Шумо қарор гирифтаанд.

Вале боисрор бояд таъкид сохт, ки садорати факултет ва Шумо волидайн гирифта дар таълиму тарбияи шогирдон бояд баро бар масъулият дошта бошанд. Аз ин лиҳоз, таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки баъзан аз падару модарони донишчӯёни ин маркази таълими бетарафӣ саҳлангорӣ ишғол намуда, тақдирҳои онҳоро пурра ба ихтиёри факултет вогузор менамоянд. Ҳатто боре ҳам бо ташаббуси худ аз рафти таълиму тарбияи фарзандонашон бохабар намешаванд. Дар ҳолати сар задани ҳар гуна қонунвайронкуни мактабу донишгоҳро гунаҳкор меҳисобанд.

Натиҷаҳои сессияи санҷишуву имтиҳонии зимистонаи соли таҳлили 2013-2014 бори дигар ин ҳолатро тасдиқ менамояд. Танҳо нимсолаи гузашта панҷ маротиба қабули имтиҳон аз донишчӯёни курсҳои 1-4-уми шӯъбаи рӯзона ба роҳ монда шуд, ки он шаходати ғамхориву дастгириҳои Раёсати ДМТ ва як навъ бемасъулиятӣ хунукназарии иддае аз волидонӣ донишчӯёро нишон медиҳад. Ба назар чунин мерасад, ки агар падару модарони муҳтарам аз боби масъулиятшиносӣ тарбият кор мегирифтанд, шояд фарзандони онҳо ҳанӯз дар ибтидои оғози имтиҳонҳо муваффақ мегаштанду нороҳатиҳои зиёдеро рӯйи қор намоваданд.

Гузашта аз ин, тавре ки натиҷаи баргузори силсилаҷаласаҳои волидайнӣ донишчӯён нишон медиҳанд, як навъ бетазавоҷӣ, бепарвоӣ ва бемасъулиятӣ маҳз аз ҷониби

волидоне ба мушоҳида мерасад, ки сатҳи ахлоқи тарбияи фарзандонашон нисбатан коста аст. Дар ин ҳолат садорати факултет ба волидоне, ки дар ин самт ташаббуси фаъолнокӣ зоҳир менамоянд пайваста аз ҳоли аҳволи фарзандонашон бохабар шуда, аз масъулият интизом қор мегиранд, сипосгузор аст. Ҷойи таассуф аст, ки маҳз бепарвоии падару модарон то ҷое боис мегардад, ки муддатҳои тулонӣ аҳли устодони факултет аз иҷрои таъиноти рисолати аслии хеш дур монда, аксарияти вақти хешро ба ҷойи Шумо ба тарбияву парвариши фарзандонашон масруф месозанд.

Падару модарони азиз! Бузургон барҳақ афзудаанд, ки: "Фарзанд азиз ва одобаш аз ӯ азизтар аст". Бо дарки масъулияти баланд садорати факултети ҳуқуқшиносии ба Шумо мууроҷиат намуда даъват ба миён меорад, ки дар боби тарбияи фарзандони хеш дар рӯҳияи донишмандӣ, иштироки фаъолона ба дарсҳо, эҳтиромии устодон ва зоҳир намудани ташаббуси фаъолнокӣ аз масъулиятшиносӣ сару қор бигиред. Мо ба кӯмаку дастгириҳои ҳамешагии Шумо дар ҳолати тарбияи донишчӯёни худогоҳу ифтихори баланди миллӣ дошта, донишманду бархӯрдор аз дастовардҳои илмию муосир беш аз пеш ниёз дорем. Дар навбати худ садорати факултет бо масъулияти баланд Шуморо бовар мекунонад, ки тамоми кӯшишу ғайрат ва захираву имконоти хешро баҳри тарбияи фарзандони Шумо ба ҳайси шахси комили фарҳанги густурдаи ҳуқуқидошта, мутахассиси лаёқатманд ва бархӯрдор аз таҳсилоти замонавӣ равона хоҳад сохт.

Танҳо фаъолият ва масъулияти тарбияи мову Шумо волидайнӣ муҳтарам, метавонад кафили асосии пешравию, муваффақият ва рӯсурхиву сарбаландиҳои дар ҳолати тарбияи қардани як фарди Ватандӯсту рӯшанфикр ва омода қардани мутахассисони аслии соҳаи ҳуқуқу қонуният баромад намояд.

Бо эҳтиром,
Садорати факултети ҳуқуқшиносии

Преступность и ее причины могут быть изучены на индивидуальном, групповом и социальном уровне. Следовательно, им могут быть даны психологическое, социальное и философское объяснения. Преступность возникает на основе взаимодействия личности и социальной среды.

Как свидетельствует опрос, большинство американцев считает, что преступность, особенно связанная с насилием, является одной из самых серьезных проблем, стоящих сегодня перед их обществом. Тем, кто изучает американскую преступность, важно знать, что думают, по этому поводу сами американцы и как освещают эту проблему средства массовой информации.

Основные показатели преступности в США приводятся по двум общим категориям - "насильственные преступления" (направленные против личности) и "преступления против собственности". К насильственным преступлениям относятся тяжкое и простое убийство, изнасилование, грабеж и нападение. К преступлениям против собственности - ограбление, кража со взломом, кража и угон автомашины. В географическом, экономическом и социальном отношениях в США наблюдается чрезвычайно большие колебания в количестве преступлений и уровне преступности. Например, согласно криминальной статистике Интерпола, в 2000г. Среднее число тяжких и простых убийств на 100 000 человек составило 9,4, что сопоставимо, например, со средним уровнем аналогичных преступлений в Великобритании 2,3, в Канаде 6,2, в Италии и Дании по 5,5. Столица Вашингтон (округ Колумбия) печально прославилась на всю Америку исключительно высоким уровнем тяжких убийств (88). Цифры по Нью-Йорку примерно вдвое меньше, чем в Нью-Орлеане, а показатель Сан-Франциско в два раза ниже, чем у Лос-Анджелеса. Многочисленные исследования свидетельствуют о том, что уровень преступности зависит от различий по расовому или этническому признаку, полу и возрасту. Например, чернокожие мужчины гораздо больше рискуют оказаться убитыми, чем чернокожие женщины. В то же

ФАКТОЛОГИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ О ВОЗМОЖНЫХ ПРИЧИНАХ ПРЕСТУПНОСТИ В США

время значительное большинство убийств носит "внутрирасовый" характер: более 90% потерпевших чернокожих убиты другими чернокожими, а жертвами белых стали более 80% убитых белых. Фактически чернокожие мужчины подвергаются значительно более высокому риску стать жертвами убийств, чем любая другая группа. Кроме того, и преступниками и потерпевшими становятся более молодые мужчины в возрасте от 15 до 24 лет.

Фактологические исследования указывают на возможные причины преступности. Среди наиболее часто изучаемых причин можно определить следующие: безработица, бедность, образовательный уровень и возможность получить образование, употребление и распространение наркотиков, расизм, этнические и культурные особенности, доступность оружия, потребительство и средства массовой информации, низкая эффективность работы судов и полиции, плохо оснащенные тюрьмы, неполные семьи и одинокие матери, молодежные банды, отток среднего класса из провинции и трудность утверждения моральных ценностей. Каждая из этих возможных причин предмет серьезных дискуссий. Например, употребление и распространение наркотиков явно относится к числу основных причин как насильственных, так и имущественных преступлений. В настоящее время более половины всех заключенных, отбывающих наказание в федеральных тюрьмах, совершили преступления, связанные с наркотиками. Однако, согласно докладу Национального института по проблемам злоупотребления

наркотиками, потребление запрещенных наркотических средств в Соединенных Штатах росло в течение 70-х, достигло пика в период с 1970 - по 1982 и с тех пор сократилось. Если это действительно так, почему же число насильственных преступлений продолжало расти и после указанного периода. Аналогичным образом, изучая соотношение между уровнем бедности и безработицей, американцы должны задуматься о том, почему в других странах, где уровень безработицы и нищеты гораздо выше, порой совершается намного меньше насильственных преступлений. В то же время, в других западных индустриальных странах наблюдается колоссальный рост злоупотребления наркотиками, несмотря на высокие социальные пособия.

Кроме того, существует типично американская точка зрения, весьма широко распространенная, согласно которой насилие - как бы, по известной поговорке, явление "столь же американское, как яблочный пирог". Исследования фактически подтверждают, что американцы в действительности переоценивают уровень преступности в США, считая его выше, чем он есть на самом деле. Опросы общественного мнения показывают: большинство американцев считает, что высокий уровень убийств обусловлен общедоступностью огнестрельного оружия. Около 70% американцев выступают за принятие законов, которые запретили бы личное владение всеми видами легкого огнестрельного оружия. В настоящее время

по всей территории США действует около 23 000 законов штатов и местных нормативных актов, касающихся оружия. Однако все еще не существует единого федерального закона. Вторая поправка к Конституции гласит: "... право народа хранить и носить оружие не должно нарушаться". В 1994 году Конгресс принял важный уголовный законопроект, запрещающий широкий перечень видов оружия, несмотря на лозунг Национальной стрелковой ассоциации "Убивает не оружие, убивают люди".

Кроме того, американская полиция имеет право применять оружие во всех случаях, в то время как полиция Лондона вообще не вооружена. Однако в Лондоне круглосуточно действует специальный патруль на бронированных высокоскоростных машинах. В состав этого патруля входят три вооруженных офицера полиции. В полиции Лондона служит 28 тысяч офицеров (для справки: например, в Москве несут службу свыше 70 тысяч сотрудников полиции).

В Америке расследованием сложнейших дел, связанных с международным терроризмом, организованной преступностью и контрабандой наркотиков занимается ФБР. Лаборатория ФБР, которая находится в Вашингтоне, на протяжении многих лет остается крупнейшей и лучшей в стране. Однако в последнее время, и она не справляется с огромным потоком дел, поступающих не только от головного ведомства, но и из других правоохранительных органов. ФБР имеет единую компьютерную базу данных всех правоохранительных органов США, которая содержит информацию о преступниках и их сообщниках и вещественных доказательств, собранных в ходе расследования.

АФЗАЛИ М.К.
доцент кафедры иностранных языков юридического факультета

Таърихи давлатдории халқи тоҷик ҳазорсолаҳоро дарбар мегирад. Давлати тоҷикон дар ҳамаи марҳилаи таърихи инкишофи худ ҳамчун давлати сулҳпарвар, маркази яке аз тамаддуноҳои башарӣ, - тамаддуни Ориёӣ эътироф гардидааст.

Тамоми дастовардҳое, ки дар тӯли асрҳо насиби халқу давлати мо гардидаанд, натиҷаи хирад ва заковати азиями халқи тоҷик мебошад, чунки маҳз бо иродаи қавӣ ва меҳнати софдилонани аксари мутлақи ин сарзамин барои халқу Ватани азизамон имрӯз давлати соҳибхитиёру ҳуқуқбунёд ва демократию дунявӣ эътироф мекунанд. Дар давоми ҳазорсолаҳо бунёди чунин ҷомеае, ки асоси онро ҳуқуқи озодиҳои инсон ва маъсулияти баланди ҳокимиятдорӣ аз ҷониби роҳбарони давлат ташкил меода бошад, орзую мароми халқи мо буд.

Дар баробари соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурияти қабули Сарқонуни нави кишвар ба миён омад, чунки ҷомеа ва давлати мо ба марҳилаи нави таърихи инкишофи худ ворид шуд ва дар кишвар давраи дигаргуниҳои куллии дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти ҷамъияти оғоз гардид.

Қабули Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳи таҳкими ҳуқуқи арзишҳои умумии демократӣ, самти рушди иҷтимоиву иқтисодӣ ва сиёсии ҷадиди Тоҷикистонро ба ҷомеаи ҷаҳонӣ амалан пайваста, тамомияти арзӣ, дахлнопазирии ҳудуди кишвар, моҳият ва вазифаҳои давлат, рамзҳои давлатӣ ва шакли давлатдории Тоҷикистон ва аз ҳама муҳим ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро муайян намудааст. Чунки дар ҳазорсолаи нав вазъи ҳуқуқи инсон аз сарҳадҳои миллии давлатҳо берун гардида, ба масъалаи умумибашарӣ табдил ёфтааст.

Мувофиқи муқаррароти Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд арзиши олии шуморида шуда, аз ҷониби давлат эътироф, риоя ва ҳифз намудани онҳоро, ҳамчун яке аз асосҳои сохтори конститутсионии Тоҷикистон мустақкам намудааст.

Дар ин замина, боби 2-юми Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон моддаҳои 14 то 47-ро дарбар гирифта, қисми марказӣ, яъне ҷавҳари онро ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд - дахлнопазирии ҳаёт, қадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон ташкил медиҳад. Аз ҷумла, дар моддаи 14-и Сарқонун оварда шудааст: "Ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд ба воситаи Конститутсия, қонунҳои ҷумҳурӣ ва санадҳои байналмилалӣ, ки аз тарафи Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд бевосита амалӣ мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроияи маҳаллӣ ва мақомоти худидоракунии маҳаллиро муайян мекунанд ва бо воситаи ҳокимияти судӣ таъмин мегарданд". Моҳияти ин муқаррароти Конститутсия аз он иборат аст, ки давлат барои амалӣ гардидани ҳуқуқи озодиҳои шахс шароит фароҳам меорад ва барои амалӣ гардидани онҳо кӯмаку дастгирии ҳамаҷониба мекунанд. Аз ин лиҳоз дар қадом ҳаҷму мазмун амалӣ гардидани ҳуқуқи озодиҳо дар бисёр ҳолатҳо бевосита ба худӣ шахс, ташаббус, кӯшишу ғайрат ва дараҷаи лаёқати касбии худӣ вобаста аст. Бинобар ин, татбиқи пурраи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд ҳамоҳангӣ ва ҳамширокии давлат ва шахсро дар ин самт тақозо мекунанд.

Бояд қайд намуд, ки амалӣ шудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, агар дар Конститутсия, қонунҳо, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинӣ ва ифода наёфта бошанд, онҳо самти татбиқи худро гум мекунанд. Аз тарафи

Таҳкими ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон

дигар, вақте ки дар Сарқонун ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд инъикос ёфтаанд ва кафолат дода шудаанд, инкишофи худро дар қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ёфта, татбиқи иҷроии онҳо муайян карда мешавад.

Ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро бояд ҳамаи шахсони мансабдор ва мақомоти давлатӣ эҳтиром, риоя ва ҳифз намоянд. Ҳуқуқи инсон бояд мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳоро муайян созад. Мақомоти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, маҳаллӣ ва худидоракунии маҳаллӣ, дар фаъолияти худ пеш аз ҳама, бояд ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро ба назри эътибор гиранд. Фаъолияти онҳо дар ягон ҳолат набояд ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро халалдор созад, ё маҳдуд намояд. Дар сурати бевосита амалӣ нашудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд онҳо бо воситаи ҳокимияти судӣ бо роҳи татбиқи чораҳои маҷбуркунӣ таъмин карда мешаванд. Таъмини риоя ва бевосита амалӣ шудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва ҳифз намудани онҳо маънои онро надорад, ки дар ҳақ гуна ҳолат онҳо маҳдуд карда намешаванд. Дар Конститутсия ва қонунҳо ҳолатҳои истисноие пешбинӣ шудааст, ки дар натиҷаи мавҷуд будани онҳо давлат метавонад, ҳуқуқи озодиҳои шахси алоҳида ё гурӯҳи алоҳидаи шаҳрвандонро маҳдуд намояд. Дар Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳолатҳое муайян карда шудааст, ки дар сурати мавҷудияти онҳо маҳдуд кардани ҳуқуқи озодиҳои инсон иҷозат дода мешавад: таъмини ҳуқуқи озодиҳои дигар шахсон, бо мақсади тартиботи ҷамъиятӣ, бо мақсади ҳимояи сохти конститутсионӣ, бо мақсади тамомияти арзии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Тавре ки аз мазмуни моддаи мазкур бармеояд, ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд на танҳо бо қонунҳои миллий, инчунин бо воситаи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, ҳифз карда мешаванд. Ин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон, аз он ҷумла Оинномаи Созмони Миллалӣ Муттаҳид, Эъломияи умумии ҳуқуқи башар, Аҳдномаи байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, Протоколи факултативӣ ба Аҳдномаи байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ва монанди онҳо ҳуқуқҳои инкорнашавандаи инсон ва

шаҳрванд, озодиҳои онҳоро дар соҳаҳои гуногуни ҳаёт эълон намуда, давлатҳои аъзоро уҳдадор менамоянд, ки дар қонунҳои миллий ба онҳо кафолат диҳанд.

Дар моддаи 17-и Сарқонуни ҶТ омадааст, ки ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба ҳар кас қатъи назар аз миллат, нажод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молумулк, ҳуқуқи озодиҳоро кафолат медиҳад. Мардон ва занон баробарҳуқуқанд. Муқаррароти моддаи мазкур ба моддаҳои 2 ва 14 -и Паймони байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки баробарии ҳама дар назди қонун ва суд эълон мекунанд, мазмунан мувофиқат мекунанд. Дар қисми дууми ин модда барбарҳуқуқи занон ва мардон баён гаштааст, ки дар асоси ин меъёри конститутсионӣ дар ҳама гуна фаъолият мардон ва занон баробарҳуқуқанд. Инчунин барои таъмини воқеии баробарҳуқуқи занону мардон Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 3 декабри соли 1999 "Дар бораи баланд бардоштани мавқеи зан дар ҷомеа" қабул гардидааст.

Мувофиқи моддаи 18-и Конститутсия ҳар шахс ҳаққи зиндагӣ дорад. Ҳеҷ кас аз ҳаёт маҳрум карда намешавад, ба истиснои ҳукми суд барои ҷиноятҳои махсусан вазнин. Дахлнопазирии шахсро кафолат медиҳад, ба ҳеҷ кас шиканча, ҷазо ва муносибати ғайриинсонӣ раво дода намешавад. Мавриди озмоиши маҷбурии тиббӣ ва илмӣ қарор додани инсон манъ аст.

Кафолатҳое, ки дар ин модда мустақкам шудааст, ба се навъ ҷудо кардан мумкин аст: 1) Кафолатҳои конститутсионӣ, ки ҳаёти арзанда ва рушди озодонаи инсонро таъмин мекунанд; 2) Меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки усулу воситаҳои барои ҳаёту саломати одамон ба таври хавфнок татбиқ шудани қувваи ҷисмонӣ, асбобу лавозимотро муайян мекунанд; 3) Чораҳои ҷавобгарӣ барои зарар расонидан ба ҳаёту саломати инсон.

Ба ғайр аз ин, дар моддаҳои дигари Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд нишон дода шудааст. Ҳуқуқ ба маълумот яке аз кафолатҳои конститутсионии шаҳрванд ба ҳисоб меравад, ки дар моддаи 41 Конститутсия дарҷ гардидааст. Маълумоти миёнаи умумии асосӣ ҳатмист

ва ройгон сурат мегирад. Илова бар ин, барои монъе шудан ба гирифтани маълумоти ҳатми умумии асосӣ ба ҳар тарзе, ки набошад, мувофиқи моддаи 164-и Кодекси Ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии ҷиноятӣ пешбинӣ шудааст. Ҳуқуқҳои шаҳрвандон оид ба манзил дар Конститутсия ифода ёфта, тибқи Кодекси манзил ва Қонунгузори амалкунанда кафолат дода мешавад. Мувофиқи моддаи 147-и Кодекси Ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон вайрон намудани дахлнопазирии манзил, яъне ғайриқонуни даромадан ба манзил бар хилофи хоҳиши шахси дар он истиқоматкунанда, ё касеро аз манзилш маҳрум кардан боиси ҷавобгарии ҷиноятӣ мешавад.

Ҳамин тавр, бояд зикр намуд, ки Сарқонуни мо тамоми ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро инъикос намуда, онҳоро кафолат медиҳад. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қонуни асосии давлат, унсури марказии низоми ҳуқуқи кишвар, заминаи эҷод ва тақмили минбадаи қонунгузорӣ, ҳуҷҷати созиши иҷтимоӣ, муайянкунандаи дурнамои пешрафти ҷомеа ва адолат мебошад. Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми санадҳои меъёрий-ҳуқуқӣ эътибори олии ҳуқуқӣ дорад.

Бо қабули ин ҳуҷҷати тақдирсоз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дигаргуниҳои куллии дар соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷамъиятиву давлатӣ оғоз гардида, самтҳои пешрафти давлат ва ҷомеа дар ин ҳуҷҷат аз нигоҳи ҳуқуқӣ муайян карда шудааст. Ва аз ҳама муҳим дар Сарқонуни мо инсон ва ҳуқуқи озодиҳои арзиши олии дарҷ гардидааст. Аз ин ҷиҳат Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон бо конститутсияҳои имрӯзаи давлатҳои демократӣ ва санадҳои байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон мазмунан шабоҳат дорад ва барои инкишофи ҳамаҷонибаи наслҳои имрӯзу фардо ва рушди кишвари азизамон Тоҷикистон заминаи ҳуқуқӣ фароҳам овардааст.

**Нурулло
ЗОИРОВ**
Проректори
Донишқадаи
тақмили
ихтисоси
Вазорати
адлияи Ҷумҳурии
Тоҷикистон

Азиз Диноршоев
доцент, заведующий кафедрой
конституционного права
юридического факультета ТНУ

Идеи гуманизма и равенства, справедливости ярко отражены в богатейшем наследии персидско-таджикской литературы. Литературные произведения восточных поэтов и мыслителей оставили заметный след в мировой литературе и повлияли на формирование идей справедливости и равенства.

Немалый вклад в развитие политико-правовых идей средневековья принадлежат Абдурахману Джами (1414-1492) - величайшему мыслителю и поэту. Государственно-правовые воззрения Джами сформировались на базе суфийской социальной концепции (идея равенства между людьми, проповедь свободоловлия, антиклерикализм, критический настрой в отношении царивших тогда социальных порядков и социального зла) и суфийского гуманизма (суфийская концепция человека с идеей необходимости возвышения человека вплоть до свободы выбора, этическая концепция "совершенной личности"). Помимо всего этого, Джами находился под влиянием углубившихся тогда естественнонаучных исследований (Самаркандская астрономическая школа Улугбека и т.п.). Окружающий мир, включая право и государство, Джами познает в рамках религиозно-суфийского мировоззрения на основе идеи божественного сотворения вселенной. Наряду с этим мыслитель руководствуется также иными познавательными подходами, состоящим в синтезе разумного и теологического, основанным на отстаиваемом им принципе сочетания "веры и разума", благодаря чему ему удалось вплотную приблизиться к теории двойственной истины аль-Фараби и Ибн Рушда (сосуществование научного и богословского знания, философии и теологии).

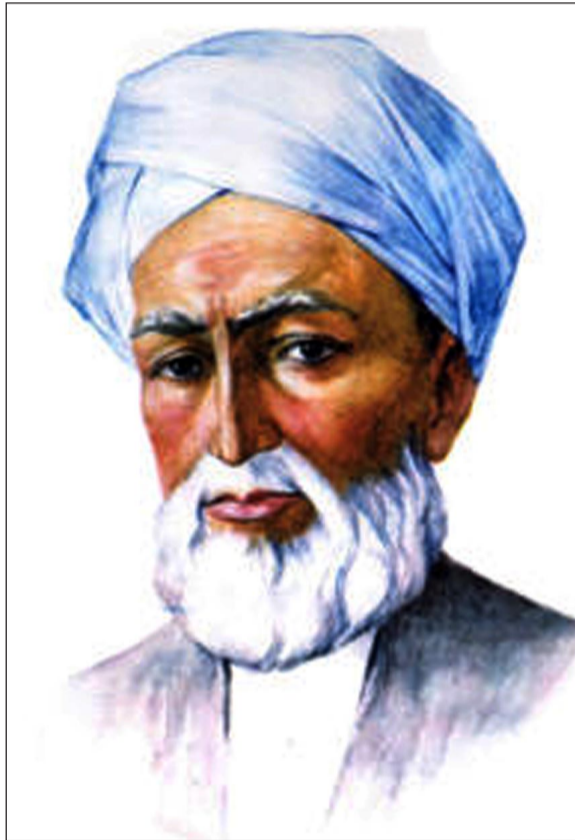
Мудрое правление, справедливый государственный и общественный строй, царствование справедливого и право-

ИДЕИ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В ТРУДАХ А. ДЖАМИ

судного шаха Джами не мыслит без верховенства в государстве права, строгого следования власти имущих, особенно шаха, правовым предписаниям. В то же время следует заметить, что в данном случае под понятием "право" он имеет в виду, естественно, господствовавшее тогда исламское право.

Как отмечает Кенджаев Ш.Ю. в своем исследовании Джами высказывает также другую ценную идею взаимообусловленности шахской справедливости и законопослушности подданных, по которой шаху вменяется в обязанность быть "справедливым во всем", а подданным - быть доброжелателями собственного государства, в частности, законопослушными. И только благодаря справедливому властвованию и послушанию подданных становится возможным достижение блага общества - необходимого и важного консенсуса между "властвующими" и "подвластными".

Джами ратует за справедливый общественный строй, где, в его представлении, царит полная социальная гармония, нет места разного рода социальным катаклизмам, отсутствуют вражда и насилие, что в свою очередь сводит на нет противоправные действия со стороны членов общества. Правосудность характеризуется в качестве необходимого критерия властвования и адресуемого шаху требования. "Шаху во всем правосудным быть надо", - пишет Джами. Цель правосудного властвования он усматривает в обеспечении безопасности людей и страны. Правосудность предполагает, по Джами, разрешение правовых споров на основе справедливости и знания основ права, принципов поиска истины и ответственности. Им формулируется плодотворная мысль о том, что, только руководствуясь правом, можно достичь цели правосудного властвования, правление же, вопреки правовым началам, будучи неправовым,

несовместимо с правосудием в государстве. "Далек от правосудия путь неправый" - утверждает, в частности, мыслитель.

Властвование в рамках правосудия предполагает, прежде всего, разумное проведение уголовной политики, состоящей, главным образом, в применении разумных наказаний в отношении виновных в преступлении лиц. Несправедливое наказание расценивается мыслителем как явное и грубое попрание правовых начал государственной политики и права в целом, а также как аморальное, безнравственное поведение, недостойное справедливого шаха, его величия и благородства. Правосудность основывается, по Джами, на принципах гуманизма, "проявления милосердия, прощения и терпимости", неотвратимости

наказания, вины, разумности. Подчеркивая их важность в государстве, мыслитель намеревается защитить человека от шаха-деспота, бездарного и слабоумного правителя, его несправедливой политики, гнева и жестокости.

Правосудность правителя усматривается не только в правильном наказании, но и в пресечении злоупотребления и произвола чиновников, строгом их наказании. Мыслитель советует мудрому шаху незамедлительно "отрубить руку" чиновнику, который "грабит подданных", при этом подобного виновника он называет "вором", а притесненных подданных - "сокровищницей отчизны". Притесняющего подданных чиновника он называет также "грязным псом", который должен быть немедленно "отрешен и осужден". А если шах сам будет "беспечным", не разберется, как пишет Джами, "кто виноват, и кто прав", то будет "проклят".

Смысл правосудной политики Джами усматривает в применении разумных наказаний. В связи с этим им осуждаются жестокие, в частности, членовредительные наказания.

Точно также критически описываются тяжелые условия содержания заключенных в тюрьмах средневекового мусульманского Востока. Последние называются "темницами", куда не проходят "ни свет, ни ветер", где "у всех людей дыхания сперт".

Таким образом, анализ правовых воззрений Джами показывает, что он воспринимает государство как полезное установление, предназначенное не только для достижения всеобщего блага, но и для искоренения преступлений и связанных с ними зол, и обеспечения этим самым безопасности людей. А это возможно при условии, если, по Джами, торжествуют право и правовые установления, когда люди (добропорядочные и разумные) строго следуют им. Достижение такой цели возможно, согласно Джами, не только соблюдением принципов и требований морали, но и посредством воспитания людей в духе соблюдения права, отказа от злонамеренных поступков. Это еще раз доказывает, что мыслитель верил в духовный потенциал права, считал его непременным составляющим религии, морали, политики и иных институций, с которыми им связывается нормальное функционирование государства.

Смысл правосудной политики Джами усматривает в применении разумных наказаний. В связи с этим им осуждаются жестокие, в частности, членовредительные наказания. Точно также критически описываются тяжелые условия содержания заключенных в тюрьмах средневекового мусульманского Востока.

РУЙХАТИ ДОНИШЧЎЁНЕ, КИ БО БАҶОИ АЪЛО МЕХОНАНД:

Курси 2-юм

1. Азамов Далер
2. Саидова Тахмина
3. Сангинов Некмон
4. Қадамова Ганчина - 2.02
5. Шарипов Парвиз
6. Убайдов Идибек
7. Зоҳидова Шахло - 2.02
8. Холиқов Нурмуҳаммад - 2.02

Курси 3-юм

1. Зарифов Умед
2. Саидов Тоҳир
3. Қурбонов Бахтиёр

4. Насриддинов Зикрулло
5. Азамқулов Фаррух
6. Сафарова Азиза - 3.02
7. Салихов Шорух - 3.02

Курси 4-ум

1. Фаюров Меҳрубон
2. Насридинов Фирдавс
3. Насими Сафарали
4. Самандар ибни Анвар
5. Ҳабибуллои Нуриддин
6. Абдуазиз Абдурахмонзода
7. Бобокалонова Насиба
8. Бехрузи Абдулмачид
9. Қурбонов Бехруз
10. Саидов Табассум
11. Аъзамова Дилшода

12. Аъзамов Фирдавс
13. Фозилов Мақсудҷон
14. Султонов Баҳодур
15. Раҷабов Сорбон
16. Наҷмуддинзода Бахтовар - 4.02
17. Оламафрузи Қурбонали
18. Раҷабова Манзура - 4.02

ДОНИШЧЎЁНЕ, КИ ПАЙВАСТА ДАР ДАРҶО ҶОИБ ҲАСТАНД:

Курси 1-ум:

1. Сангов Искандар;
2. Нуъмонов Некрӯз;
3. Комрони Бехрӯз;

4. Олимов Муродбек;
5. Мирзовалиев Комрон;
6. Мустонов Комилҷон;

Курси 2-юм

1. Маҳмадов Насим;
2. Абзалов С.;

Курси 3-юм

1. Муҳиддинзода Дилшод;
2. Искандаров Муҳаббатшо;
3. Раҳимов Муҳаммадалӣ;

Курси 4-ум

1. Абдуллоев Наврӯз.

P.S: Садорати факултети ҳуқуқшиносӣ тасмим гирифтааст, ки дар шумораҳои баъди низ рӯйхати чунин донишҷӯёнро ба нашр расонад.

Иқтисодиёти муосирро бидуни муносибати дахлдори истеҳсолкунанда, фурӯшанда, иҷрокунанда ва истеъмолкунанда тасаввур кардан имконнопазир аст. Аз ин рӯ, ислоҳоти ҳуқуқие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тайи чандин соли охир гузаронида шуда истодааст, бояд ҷамоҳангии манфиатҳои онҳоро бо дарназардошти тавозун байни манфиатҳои хусусӣ ва оммавӣ таъмин намояд.

Дар муомилот одатан истеҳсолкунанда, иҷрокунанда ва фурӯшанда ба таври касбӣ фаъолият намуда, аз тамоми имкониятҳои мавҷуда васеъ истифода карда метавонанд. Барои ин онҳо дигар мутахассисонро ҷалб карда метавонанд (ҳуқуқшиносон, муҳосибон ва ғайра). Дар чунин шароит истеъмолкунанда нисбатан осебпазир буда, ба шаклҳои ҷимояи пурзӯр аз тарафи давлат ниёз дорад.

Имрӯз метавон тасдиқ намуд, ки сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҷимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон мавқеи устуворро дар ислоҳоти иҷтимоию иқтисодӣ ишғол кардааст. Ин сиёсат бо дарназардошти озодии фаъолияти иқтисодӣ, соҳибкорӣ, баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҷамаи шаклҳои моликият (моддаи 12 Сарқонуни ҚТ), дигаргуниҳои зерсохти иқтисодиёт ва инкишофи рақобат амалӣ шуда истодааст.

Муҳимтарин дастоварди Тоҷикистон дар ин масъала қабули Қонуни ҚТ "Дар бораи ҷимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон" аз 15 майи соли 1997 мебошад. То ин замон маҷмӯи санадҳои зерқонунии пароканда ва номукаммалу ноустувор муносибатҳои мазкурро танзим менамуданд. Гузашта аз ин, зарурати қабули қонуни махсус дар он буд, ки қаблан манфиатҳои истеҳсолкунанда ва фурӯшанда афзалият дошта, аслан давлат тавассути дастгирии корхонаҳои давлатӣ амалан соҳаҳои хусусиро маҳдуд намуда буд. Бо қабул шудани қонуни мазкур асоси устувори ҳуқуқӣ барои ташаккул ва амалишавии сиёсати мақсадноку самаранок дар ин соҳа офарида шуд. Ислоҳоти бозсозиҳои минбаъда дар заминаи арзиши олий эътироф шудани инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ сурат гирифта, иқтисодиёт ба эҳтиёҷоти инсон нигаронида шуд ва дар чунин шароит васеъ намудани ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон аҳамияти аввалиндараҷа пайдо намуд. Зарурати мустаҳкамсозии тадбирҳо ҷиҳати таъмини

Курбон Курбонов
муовини декан оид ба илм ва робитаҳои байналмилалӣ, дотсент

муда, дар шароити мавҷудаи рақобат дар Тоҷикистон барои баланд бардоштани сифати молу маҳсулот ва хизматрасонӣ мусоидат мекунад. Ҷамаи ин дар ниҳояти кор барои инкишофи беҳбудии вазъи иҷтимоию иқтисодии кишвар шароит фароҳам меорад.

Навгони ҷиддии қонунгузориҳои нави Тоҷикистон дар ҷодаи ҷимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон дар он аст, ки мафҳуми истеъмолкунанда васеъ гардид. Қонунгузориҳои қаблӣ таҳти мафҳуми "истеъмолкунанда" танҳо шаҳрвандонро дар назар дошт. Ҳоло бошад, дар сарҳати якуми моддаи 1-и қонун таҳти мафҳуми "истеъмолкунанда" шахси воқеӣ ё ҳуқуқие фаҳмида мешавад, ки ният дорад мол (иҷрои кор, хизматрасонӣ)-ро фармоиш диҳад ё харидорӣ намояд, ё худ онҳоро танҳо барои эҳтиёҷоти шахсӣ, оилавӣ, рӯзгор ва ғайра, ки бо анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ алоқаманд намебошанд, истифода намояд. Гузашта аз ин, қонуни феълӣ бо Кодекси

русӣ бояд расонида шавад. Агар ҳуҷҷатҳои техникий мол (шиносномаи техникий, дастурамали истифода ва ғайра) ба забони хоричӣ тартиб дода шуда бошанд, тарҷумои онҳо ба забони давлатӣ ё ба забони русӣ ҳатмист. Ҷангоми бастани шартномаҳои хариду фурӯш ва шартномаҳои иҷрои кор (хизматрасонӣ) бо тарзҳои қабулнамуаи соҳаҳои алоҳидаи хизматрасонии истеъмолкунандагон, маълумот доир ба истеҳсолкунанда (иҷрокунанда, фурӯшанда) дар шакли аёнӣ ва дастрас бо забони давлатӣ ва бо хоҳиши истеҳсолкунанда (иҷрокунанда, фурӯшанда) ба таври илова бо забони русӣ ва дигар забонҳо ба маълумоти истеъмолкунандагон расонида мешавад.

Ҳоло низоми устувори миллии ҷимояи ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон таъсис дода шудааст, ки ҷимояи давлатӣ ва ҷамъиятии ҳуқуқҳои истеъмолкунандагонро амалӣ менамоянд. Ин низоми аз мақоми давлатии зиддинҳисорӣ, мақоми давлатӣ оид ба стан-

Ҳифзи ҳуқуқи истеъмолкунандагон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

« **Ислоҳоти бозсозиҳои минбаъда дар заминаи арзиши олий эътироф шудани инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ сурат гирифта, иқтисодиёт ба эҳтиёҷоти инсон нигаронида шуд ва дар чунин шароит васеъ намудани ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон аҳамияти аввалиндараҷа пайдо намуд.** »

воқеӣ ва амалишавии онҳо дар сатҳи қонун пеш омад.

Омилҳои мазкур барои қабули қонуни нав замина гардиданд. Дар санаи 9 декабри соли 2004 Президенти ҚТ ба лоиҳаи Қонуни нави ҚТ "Дар бораи ҷимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон" имзо гузошт. Дар дебочаи он омадааст, ки қонуни мазкур муносибатҳои байни истеъмолкунандагон ва истеҳсолкунандагон, иҷрокунандагон, фурӯшандагонро ҷангоми фурӯши мол (иҷрои кор, хизматрасонӣ) ба танзим дароварда, ҳуқуқи истеъмолкунандагонро барои харидани моли (кори,

хизматрасонии) дорои сифати муносиб ва барои ҳаёту саломатии истеъмолкунандагон бехатар, гирифтани маълумот оид ба мол (кор, хизматрасонӣ) ва истеҳсолкунандагон (иҷрокунандагон, фурӯшандагон) он, ҷимояи давлатӣ ва ҷамъиятии манфиати онҳоро муқаррар ва тарзи татбиқи ин ҳуқуқҳоро муайян мекунад.

Аҳамияти қонуни мазкур на танҳо дар мустаҳкамсозии кафолатҳои иҷтимоии истеъмолкунандагон мебошад, балки он ба таври назаррас масъулияти истеҳсолкунандагон, фурӯшандагон ва иҷрокунандагонро пурзӯр на-

граждани ҚТ ҷамоҳанг буда, бо дарназардошти хусусияти соҳаҳои алоҳидаи бозори истеъмоли мол (кор ва хизматрасонӣ) ҷимояи ҳуқуқҳои истеъмолкунандагонро таъмин менамояд.

Диққати махсус ба ҳуқуқҳои иттилоотии истеъмолкунандагон дода шудааст. Истеъмолкунанда на танҳо ҳуқуқ ба иттилоот дар бораи мол (кор, хизматрасонӣ), инчунин ҳуқуқ ба иттилоот дар бораи истеҳсолкунанда (иҷрокунанда, фурӯшанда)-ро низ дорад. Истеҳсолкунанда (иҷрокунанда, фурӯшанда) вазифадор аст сари вақт ба истеъмолкунанда дар бораи мол (кор, хизматрасонӣ) маълумоти зарурӣ ва бозътимод пешниҳод намояд, ки имконияти интиҳоби дурусти онро таъмин созад. Маълумоти мазкур равшану возеҳ ва фаҳмо ба маълумоти истеъмолкунандагон ҷангоми бастани шартномаҳои хариду фурӯш ва қарордодҳои иҷрои кор (хизматрасонӣ) бо тарзҳои маъмули баъзе соҳаҳои хизматрасонӣ ба истеъмолкунандагон ба забонҳои давлатӣ ва

дартизатсия, метрология, сертификатсия ва нозироти савдои ҚТ, мақомоти назорати санитарии эпидемиологӣ, мақомоти экспертиза ва сертификатсияи маҳсулоти фармасевтӣ ва молҳои таъиноти тиббӣ, мақомоти ҳифзи муҳити зист ва захираҳои табиӣ ва дигар мақомоти идоракунии давлатӣ, дар доираи салоҳияти худ назорати сифат ва бехатарии мол (кор, хизматрасонӣ)-ро анҷом медиҳанд, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятии истеъмолкунандагон (ассотсиатсия, иттифоқҳои онҳо) иборат мебошад (моддаҳои 38-42 Қонун).

Қобили зикр аст, ки масъалаи ҷимояи ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон дорои аҳамияти умумиҷаҳонӣ буда, ҷанӯз соли 1985 Ассамблеяи Генералии СММ "Принсипҳои роҳбарикунанда барои ҷимояи манфиатҳои истеъмолкунандагон"-ро қабул намуда буд. Қонуни амалкунандаи ҚТ имрӯз пурра ба талаботи байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошад.

Сулаймонов Ф.С.
номзади илмҳои ҳуқуқ,
дотсент

Мусаллам аст, ки имрӯз гурӯҳи корӣ оид ба таҳияи Кодекси граждани Чумҳурии Тоҷикистон (КГ ҶТ) дар таҳрири нав фаъолияти худро идома дода истодааст. Аз ин лиҳоз, дар мақолаи мазкур меҳоме бархе аз пешниҳоди худро барои мукамал намудани таҳрири нави КГ ҶТ иброз намоем.

1) Пеш аз ҳама, КГ ҶТ дар таҳрири нав он масъалаҳои амалӣ, ки дар қараёни татбиқи меъёрҳои КГ ҶТ дар таҳрири амалкунанда ба миён омаданд, баррасӣ ва ҳалли онҳоро пешниҳод намояд. Зеро, новобаста, аз он, ки КГ ҶТ дар таҳрири амалкунанда дар танзими муносибатҳои граждани-ҳуқуқӣ саҳми арзандаро доро бошад ҳам, аммо баъзан масъалаҳои баҳсноқ дар татбиқи меъёрҳои он дар таҷриба ба миён меоянд.

2) Номи Кодекс бояд ба сифати Кодекси граждани боқӣ монад, зеро пешниҳод баъди дигар намудани номи он ба "Кодекси маданӣ" заминаи илмӣ

надорад. Сухан дар ин асно набояд дар бораи ивази як ибори "граждани" ба "маданӣ" равад, балки таъсири чунин ивазномаи як вожа ба дигар истилоҳҳои ҳуқуқӣ ва ғайриҳуқуқӣ бояд ба назар гирифта шавад. Зеро, бо иваз намудани номи Кодекси граждани ба Кодекси маданӣ, номи як қатор дигар қонунҳо, ки ибори "граждани" дар онҳо мавриди истифода

бояд фарқ карда шавад. Албатта, категорияи "предмети ҷимоя"-и КГ ҶТ ба сифати қисмати таркибии предмети танзими он баромад менамояд ва "предмети танзим" худ ба сифати категорияи васеъ ва умумӣ эътироф карда мешавад. Бинобар ин, дар КГ ҶТ дар таҳрири нав бояд масъалаи мазкур ба таври дахлдор баррасӣ гардида, ба сифати предмети танзи-

роф карда шаванд.

4) Нисбати объектони ҳуқуқҳои граждани бояд дарҷ намуд, ки низомии объектҳои дар КГ ҶТ, ки имрӯзҳо мавриди амал қарор дорад, ба истиснои баъзеи онҳо, бояд қаноатбахш эътироф карда шавад. Нисбати баъзе аз объектони бояд таҳлилҳои илмӣ ҳамаҷафарона намуд, ки то чӣ андоза ин объектони ба сифати объекти ҳуқуқҳои

асосии субъектони ҳуқуқҳои граждани, аз ҷумла шахрвандон, мегардад. Масалан, имрӯзҳо яке аз масъалаҳои муҳими таҷрибаи судӣ ин масъалаи маскун намудан мебошад. Фикр мекунем, ки дар ҳолати ба таври дахлдор баррасӣ ва дарҷ намудани ҳуқуқҳои маҳдуди ашёӣ дар матни КГ ҶТ дар таҳрири нав масъалаи мазкур ва дигар масъалаҳои ба он алоқа-

Кодекси граждани Чумҳурии Тоҷикистон ДАР ТАҲРИРИ НАВ БОЯД КАДОМ МАСЪАЛАҲОРО ДАР БАР ГИРАД?

қарор мегиранд, бояд дигаргун шаванд. Аз ҷумла, Кодекси муҳофизати граждани Чумҳурии Тоҷикистон ба Кодекси муҳофизати маданӣ Чумҳурии Тоҷикистон. Фикр мекунем, ки ҳуб мешуд номи Кодекси граждани Чумҳурии Тоҷикистон нигоҳ дошта мешуд, зеро истифодаи калимаи "граждани" дар танзими муносибатҳои граждани-ҳуқуқӣ ягон зараре нашофта, балки дар инкишофи дигар соҳаҳои ҳуқуқ ва қонунгузорӣ заминаи дахлдор фароҳам меоварад.

3) Дар қараёни таҳияи КГ ҶТ дар таҳрири нав бояд ба масъалаи предмети танзими ин қонун аҳамияти ҷиддӣ дод. Зеро ба ҳамагон маълум аст, ки предмети танзимномаи ин ё он қонун, аз ҷумла КГ ҶТ, ба сифати "дили қонун" баромад намуда, дар инкишофи меъёрҳои дигар он саҳми ҳалкунандаро доро мебошад. Аз ин лиҳоз, дар КГ ҶТ "предмети танзим" ва "предмети ҷимоя"-и он

ми он муносибатҳои молумулкӣ ва ғайри молумулкӣ бо молумулк алоқаманд ва ба сифати предмети ҷимояи КГ ҶТ ҳуқуқҳои граждани субъективӣ ба неъматҳои ғайримоддӣ эъти-

граждани эътироф карда шуданашон мумкин аст (аз ҷумла, иттилоот, амал, ҳуқуқи заминистифодабарӣ).

5) Дар КГ ҶТ дар таҳрири нав масъалаҳои ҳуқуқӣ ашёӣ бояд ба таври дахлдор дарҷ карда шуда, муқаррароти вобаста ба онҳо аз дигар соҳаҳои қонунгузорӣ хориҷ карда шавад. Зеро, маҳз КГ ҶТ бар он вазифадор мебошад, ки моҳият, мазмун, хусусият ва намудҳои ҳуқуқҳои ашёӣ дар он муқаррар карда шавад. Инчунин, дар ин асно бояд ба ҳуқуқҳои маҳдуди ашёӣ диққати аввалдараҷа дод. Зеро, дар ҳолати ба таври дахлдор ҳаллу фасл нашудани ин масъалаҳо маҳз дар КГ ҶТ, як қатор мушкилоте, ки имрӯз вобаста ба масъалаи ҳуқуқҳои маҳдуди ашёӣ дар амалия ҷой доранд, боқӣ хоҳанд монд. Чунин ҳолат асоси ба таври дахлдор ҷимоя нагаштан ва амалӣ нагаштани ҳуқуқу озодиҳои

мадн низ ҳалли худро хоҳанд ёфт.

Албатта, пешниҳоди мазкур дарбаргирандаи на ҳамаи паҳлуҳо ва масъалаҳои КГ ҶТ мебошанд. Зеро, масъалаҳои ҳалталаб хеле зиёданд. Аз ҷумла, масъалаи вазъи ҳуқуқҳои шақлҳои ҷудоғонаи ташкилӣ-ҳуқуқӣ шаҳсонӣ ҳуқуқӣ (масалан, кооперативҳои тиҷоратӣ), масъалаҳои моликият ва ҳуқуқи моликияти субъектони алоҳидаи ҳуқуқҳои граждани, масъалаҳои намудҳои алоҳидаи шартномаҳо, ҳуқуқи моликияти зеҳнӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ва ғайраҳо. Аз ин лиҳоз, дар ҳаҷми як мақола дарҷи ҳамаи ин масъалаҳо ғайримумкин мебошад ва мо баъзе аз масъалаҳоро дар шумораи ояндаи рӯзномаи Минбари ҳуқуқшинос пешкаши хонандаи заки хоҳем намуд. Аммо, моҳияти суҳанҳо ва пешниҳоди дар боло дарҷгардида дар он аст, ки Кодекси граждани Чумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав бояд масъалаҳои ҳалталаби муосирӣ танзими муносибатҳои граждани-ҳуқуқиро ҳал намояд.

Дар Чумҳурии Тоҷикистон бақайдгирии давлатии соҳибкорӣ тавассути Қонуни ҶТ "Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсонӣ ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ" аз 19.05.2009 тибқи принципи "равзанаи ягона" ба роҳ монда мешавад. Шахсонӣ воқеӣ, ки меҳонад ба фаъолияти соҳибкорӣ машғул шаванд, барои бақайдгирии ба Кумитаи андозӣ назди Ҳукумати ҶТ ҳуҷҷатҳои зерин пешниҳод менамоянд: 1) ариза барои бақайдгирии давлатии шахсонӣ воқеӣ ба сифати соҳибкори инфиродӣ аз рӯи шакли тасдиқнамудаи мақомоти анҷомдиҳандаи бақайдгирии давлатӣ; 2) нусхаи ҳуҷҷате, ки шахсияти шахси воқеиро тасдиқ мекунад (шиноснома); 3) ду расми андозаи 4x6; 4) нусхаи сертификати ҳуқуқи истифодабарии замин ё нусхаи қарор дар бораи ҷудо намудани қитъаи замин дар ҳолати бақайдгирии хоҷагии деҳқонӣ (фермери) фардӣ ё оилавӣ, рӯйхати аъзои хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ), рақами мушаххаси андозсупоранда барои ҳар яке онҳо; 5) нусхаи ҳуҷҷате, ки дар асоси он ба шахси воқеӣ хориҷӣ сукунат ва амалӣ намудани фаъолияти соҳибкорӣ дар ҳудуди ҶТ иҷозат дода шудааст (равидид, варақаи бақайдгирии, иҷозатномаи иқомат); 6) пардохтномаи (квитансия) боқи давлатӣ, барои шахси воқеӣ ба сифати соҳибкори инфиродӣ, ки ба андозаи 2 нишондиҳанда барои ҳисобҳо, яъне 80 сомонӣ муқаррар карда шудааст. Кумитаи андоз бақайдгирии давлатии шахсонӣ воқеиро ба сифати соҳибкори инфиродӣ дар муддати се рӯзи корӣ аз рӯзи пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳои нишондо-

дашуда амалӣ мегардонад. Яъне соҳибкори инфиродӣ дар муддати се рӯзи корӣ ба қайди давлатӣ гирифта мешавад. Ҳангоми бақайдгирии аз ҷониби Кумитаи андозӣ назди Ҳукумати ҶТ ба соҳибкори инфиродӣ Патент ё Ша-

ҲУҶҶАТҲО БАРОИ БАҚАЙДГИРИИ ДАВЛАТИИ СОҲИБКОРИ ИНФИРОДИ

ҳодатнома дода мешавад. Фарқиятҳои асосии Патент ва Шаҳодатнома инҳоянд: 1) Фаъолияти соҳибкорӣ дар асоси патент танҳо аз ҷониби шахси воқеӣ анҷом дода мешавад, ки патент ба номи худӣ ӯ дода шудааст. Яъне падар, модар, хоҳар ва дигар шахсон наметавонанд тавассути патенте, ки ба номи худӣ шахс дода шудааст фаъолият намоянд. Дар Шаҳодатнома бошад, фарқ надорад ба номи кӣ дода шудааст; 2) Маблағи Патент пешпардохт карда мешавад, яъне бо пардохти маблағи патент ва гирифтани он фаъолияти соҳибкоро оғоз намудан мумкин аст; 3) Дар асоси Патент қораманди кироя ба кор қабул намудан мумкин нест, масалан соҳибкори инфиродии тавассути патент фаъолияткунанда наметавонад фурӯшандаро ба кор қабул намояд. Тавассути Шаҳодатнома бошад, соҳибкори метавонад қораманди кирояро бе маҳдудият ба кор қабул намояд; 4) Соҳибкори инфиродии тавассути патент амалкунанда наметавонад ба фаъолияти иқтисодӣ беруна машғул шавад, яъне намета-

вонад аз давлатҳои хориҷӣ кишвар (Чин, Туркия, Руссия ва ғ) ба ҳудуди Чумҳурии Тоҷикистон бор ворид намояд, ё аз ҳудуди кишвар содирот намояд. Мувофиқи Шаҳодатнома бошад, бевосита метавонад фаъолияти мазкур-

менамояд, тавассути шаҳодатнома бошад, ҳармоҳа, семоҳа, шашмоҳа ва солана эълонияи андоз пешниҳод менамояд; 9) Маблағи Патент аз рӯи метри квадрати (1 м² = 60 сомонӣ) муқаррар карда шудааст, дар Шаҳодатнома бошад, аз рӯи даромади бадастомада тарҳ ва ҳисоб карда мешавад.

Дар асоси қарори Ҳукумати ҶТ дар бораи "Қоидаҳои андозбандии соҳибкорони инфиродӣ, ки дар асоси патент ё шаҳодатнома фаъолият менамоянд" аз 31 августи соли 2012, №451 қайд карда шудааст, ки соҳибкори инфиродӣ наметавонад дар як вақт фаъолиятро дар асоси ду варақаи патент, ду варақаи шаҳодатнома ё варақаҳои патент ва шаҳодатнома анҷом диҳад. Дар баробари ин, дар қарори мазкур 49 номгӯи фаъолияти соҳибкорӣ инфиродӣ, ки дар асоси патент амалӣ карда мешаванд, муқаррар карда шудаанд. Аз ҷумла, фурӯши нос - 240 сомонӣ, фурӯши гулҳои тару тоза - 240 сомонӣ, кашонидани мусофирон ба воситаи нақлиёти автомобилӣ сабуқрав - 90 сомонӣ, сурудхонӣ дар ҷашну маърақаҳо - 540 сомонӣ, шустишуӣ воситаҳои нақлиёт дар ҷойҳои махсусгардонидашуда - 240 сомонӣ ва ғ. муқаррар карда шудааст.

Одилбек
Мавлонназаров
ассистенти
кафедраи ҳуқуқи
соҳибкорӣ ва
тиҷорат

ҶАҶОНИШАВИ ҶА ТАЪСИРИ ОН БА НИЗОМИ ҲУҚУҚИИ ҶУМҶУРИИ ТОҶИКИСТОН

Ҷаҳонишавӣ (глобализатсия) гуфта аз ҳаҷ зиёд шудан ва васеъ гардидани нуфузи падидаҳо, ҳодисаҳо ва масъалаҳои иқтисодӣ ва фарҳангии иқтисодӣ ҷудоғона ба ҳаёту зиндагии мардумони кишварҳои мухталиф фаҳмида мешавад. Солҳои охир мафҳуми ҷаҳонишавӣ дар таомули муносибатҳои байналмилалӣ мавқеи мустақамро ишғол карда, аз тарафи хабарнигорон, иқтисодчиён, сиёсатмадорон, ҳуқуқшиносон, ки бо проблемаҳои байналмилалӣ сару кордоранд, зуд-зуд истифода мешавад.

Ҷаҳон торафт тангтар мешавад, дар он сарфи назар аз фарқиҳои байни мамлакатҳо, қитъаҳо ва миллатҳо беш аз пеш ҷиҳати умумӣ пайдо мегардад. Анҷом ёфтани Ҷанги Дуюми Ҷаҳонӣ ба рушди ҳуқуқи байналмилалӣ ва таъсири созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ мусоидат намуда, дар ин замина умумишавӣ ва наздикшавии низомҳои ҳуқуқиро тезонид.

Дастовардҳои охири солҳои 70-уми асри 20 дар соҳаи технологияҳои иттилоотӣ ва телекоммуникатсия ба рушди ҷаҳонишавӣ тақони наве доданд. Феълан, тавассути телефон, кабелҳои оптикӣ ё сигналҳои радио, ҳаҷми басо калони иттилоотро дар як лаҳза ва фаври ба ҳар як нуқтаи кӯрраи замин интиқол додан мумкин аст, ки ба таври инқилобӣ ба болоравии иқтисодиёт кӯмак мекунад.

Имрӯз инсоният дар рӯ ба рӯи як қатор проблемаҳои ҷаҳонӣ қарор дорад, ки ҳалли онҳо кори ҷамаи давлатҳои ҷаҳон аст. Инҳо проблемаҳои амнияти аҳолии кӯраи замин, болоравии экстремизм ва терроризм, ҷинойтҳои трансмиллӣ, афзудани таъсири давлатҳои абадқудрат ба мамлакатҳои хурду вобаста, таъмини аҳолии бо оби тозаи ошомиданӣ ва физо, ҳифзи саломатии аҳолии аз ҳар гуна бемориҳои сирояткунанда, танзими проблемаҳои демографии аҳолии, ҳифзи ҳуқуқи инсон ва ғ. мебошанд. Баъзе аз масъалаҳои вучуд дорад, ки метавонад таъсири худро бевосита ба низоми ҳуқуқӣ расонад. Аз ҷумла, имрӯзҳо дар давлатҳои ғарб истилоҳи ниқоҳи ҳамҷинсон дар қонунгузориашон расман эълон шудааст. Дар қонунгузориҳои ҶТ бошад, дар хусуси ниқоҳи ҳамҷинсон чизе гуфта нашудааст. Ба истиснои ҳолатҳои ки дар Кодекси ҷинойтии ҶТ, ки ҳангоми мавҷуд будани аломатҳои таркиби ҷинойти дар дар моддаҳои 139 - ҳаракатҳои зуровари дорони хусусияти шаҳвонӣ, 140 - маҷбур намудан ба ҳаракати дорони хусусияти шаҳвонӣ, 141 - алоқии ҷинсӣ ва дигар ҳаракати дорони хусусияти шаҳвонӣ ба шаҳсе, ки ҳанӯз ба синни 16 нарасидааст, ҷавобгарии ҷинойтиро пешбинӣ намудааст. Бинобар ҳамин ҶТ-ро зарур аст, ки бо мақсади ҳарчи пештар пешгирии намудани ин падидаи номатлуб хуб мешуд дар Кодекси оилаи ҶТ ниқоҳи ҳамҷинсонро манъ менамуд.

Ҷаҳонишавӣ мумкин аст дар соҳаҳои гуногун ва дар кишварҳои мухталиф пайдо гардад. Ҳангоми ҷаҳонишавӣ манфиатҳои давлатҳои кӯчак поймол гардида, боиси сар задани монеаҳои инкишофи фарҳангии давлат низ мегардад. Ҷаҳонишавӣ омилҳои объективӣ ва ҳам субъективӣ дошта бошад.

1. Омилҳои объективӣ дар он зоҳир мегардад, ки ин ё он мушкилоте, ки ба вучуд меояд, аз субъект вобастагӣ надорад.

2. Омилҳои субъективӣ дар он зоҳир мегардад, ки мушкилоти дар фазои иқтисодӣ иҷтимоӣ бавучуднома аз як ҷониб, ба манфиати нерӯҳои онро ба ҳаракатоваранда мебошад аз ҷониби дигар, бар зарари субъектоне, ки қурбони ҷаҳонишавӣ

мегардад.

Дар баъзе мавридҳо, мумкин аст ҷаҳонишавӣ хислати мусбатро касб намояд. Мисол, мушкилоти ҷимояи ҳуқуқи инсон, ташкили фазои ягонаи ҳуқуқӣ ва ғ. Ҷимоя ва риояи ҳуқуқи инсон самти мусбати ҷаҳонишавист. Бинобар ин, ҷомеаи ҷаҳониро зарур аст, ки бо мақсади ҷимояи ҳуқуқи инсон тамоми чораҳои заруриро андешанд. Бо назардошти ҷимояи ҳуқуқи инсон баъди Ҷанги Дуюми Ҷаҳонӣ СММ таъсис ёфт, ки ҳадафи асосии он таъмини сулҳ ва амнияти байналхалқӣ мебошад. Ин муқарарот дар Оинномаи СММ таҷассуми худро ёфтааст.

Ба андешаи ман ду моддаи Сарқонуни ҶТ мавқеи кишвари моро оид ба сиёсати ҷаҳонишавӣ муайян кардааст. Аз ҷумла, моддаи 11: "ҶТ сиёсати сулҳҷӯнаро ба амал татбиқ намуда, соҳибхитиёри ва истиқлолияти дигар давлатҳои ҷаҳонро эҳтиром менамояд ва муносибатҳои хоричиро дар асоси меъёрҳои байналмилалӣ муайян мекунад. Ташвиқоти ҷанг манъ аст. Тоҷикистон вобаста ба манфиатҳои олии халқ метавонад ба иттиҳодияҳо ва ташкилотҳои байналмилалӣ дохил шавад аз онҳо барояд, бо кишварҳои хоричӣ робита намояд. Давлат ба ҳамватанони берунмарзӣ ҳамкорӣ мекунад". Инчунин, қисми 3 моддаи 10-и Сарқонун дар ҷараёни ҷаҳонишавии низомҳои ҳуқуқӣ нақши калон мебозад. Чунончи, дар он омадааст: "Санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд. Агар қонуниҳои ҷумҳури бо санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофшуда мутобиқат накунад, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ амал мекунад. Қонуниҳои санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон эътироф кардааст, пас аз интишори расмиашон амал мекунад". Вале, ҶТ-ро зарур аст, ки бо мақсади бартараф кардан ва ё ба вучуд наомадани ин гуна масъалаҳо чораҳои заруриро андешад. Аз ҷумла, ҳангоми қабул намудани ин ва ё он аҳднома ё ҳамроҳ шудан ба ташкилотҳои бонуфуз пеш аз ҷамаи манфиатҳои халқро ба инобат гирад, зеро ин талабот дар Сарқонун дар ҷаҳонишавӣ аст: "Тоҷикистон вобаста ба манфиатҳои олии халқ метавонад ба иттиҳодияҳо ва ташкилотҳои байналмилалӣ дохил шавад аз онҳо барояд, бо кишварҳои хоричӣ робита намояд". Мисол, ҳангоми ки ҶТ ба Созмони умумиҷаҳонии савдо (СУС) хоҳиши ҳамроҳ шуданро дошт, барои мутобиқ намудани қонунгузориҳои худ ба санадҳои байналмилалӣ тақрибан 8 санади меъёриро ҳуқуқӣ қабул гардида, ба 100 санад тағйири иловаҳо дохил карда шуд. Зеро таҷрибаи давлатҳои аъзои ин созмон нишон медиҳад, ки аъзогӣ дар СУС ба манфиати халқ буда, онро дар ду ҷабҳа баррасӣ намудан мумкин аст: 1) манфиатҳои давлатӣ; 2) манфиатҳои соҳибкорон.

Аз ин рӯ, моро зарур аст, ки аз баҳри пурталотомии манфии ҷаҳонишавӣ ҷанбаҳои мусбати онро гирем ва ба низоми ҳуқуқӣ ворид созем. Пеш аз ҷамаи ҳангоми қабул намудани аҳднома ба имзо расонидани созишномаҳо ва ҳамроҳ шудан ба ташкилотҳои бонуфуз аъзоҳои миллӣ ва расму ойинҳои мардумӣ дар мадди аввал гузошта шавад.

ФИРДАВС
Насриддинов
донишҷӯи
курси 4-уми
факултети
ҳуқуқшиносӣ

Дар марҳилаи имрӯзаи тарқиёти Тоҷикистон ба роҳ мондани тарбияи дурусти ноболиғон аҳмияти бағоят калон дорад. Пеш аз ҳама дар муассисаҳои мактабӣ таълиму тарбияи дурусти мактабчаконро ба роҳ мондан лозим аст. Дар ин самт тарбияи ахлоқӣ, тарбияи меҳнатӣ, тарбияи ҳисси эҳтиром ба падару модар, ба муқаддасоти Ватан нақши аввалиндараҷа дорад. Ҷангоме, ки дар дилу афкори хонандаи ноболиғ арзишҳои умумимиллиро ҷо карда тавонем, он гоҳ шакл нест, ки ин гуна ноболиғон созандагони бонангу номуси ватани азизи хеш мегардад.

Мутаассифона, имрӯзҳо ноболиғон ба ҷинойтҳои гуногун

му иҷрои талаботи қонунҳо ва ба талаботи ботинии онҳо табдил додани риояи меъёрҳои ҳуқуқӣ ахлоқӣ зарур мебошад.

Барои тарбияи дурусти ноболиғон соли 2011 қабул шудани Қонуни ҶТ "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" дорони аҳмияти махсус мебошад. Аз моддаи 5-и қонуни мазкур бармеояд, ки таълиму тарбияи фарзанд вазифаи падару модар, омӯзгор, давлат ва ҷомеа мебошад. Вазифаи падару модар фароҳам овардани шароити моддӣ, молиявӣ, маънавий ва равонӣ дар таълиму тарбияи дурусти фарзанд мебошад. Давлат барои таълиму тарбия ва ҳифзи кӯдакони ятим ва маъҷуб

тарбиякунандаи зӯрварии фоҳишагарӣ, талқинкунандаи идеологияи бегона дар ин синну сол ба шуури ноболиғон зарари ниҳоят калон дорад. Дар ҷумҳурии мо ҳаргуна адабиёти зиёде дохил мегардад, ки тавассути онҳо душманони миллати мо меҳоманд, насли наврасро мувофиқ ба хости худ тарбият кунанд. Дар ин гуна вазъият, ки ҳанӯз шуури ноболиғ пурра ташаккул наёфтааст, ба зудӣ ба зери таъсири ин идеологияи бегона афтоданаи мумкин аст. Дар ин ҳолат ба ноболиғон ин гуна адабиётро ба тарзи интиқодӣ мутолиа ва омӯзонидан мумкин аст. Агар мо пешро роҳи ин гуна паҳншавии идеологияи бегонаро гирифта натавонем, он гоҳ равзанае пайдо мешавад, ки ноболиғонро ба

РОҶҶОИ ДУРУСТИ ТАРБИЯИ НОБОЛИҶОН

ҷинойткориву ҳуқуқвайронкунӣ ҳидоят менамояд.

Барои ба ҷинойту қонуншиканӣ, даст назадани ноболиғ пеш аз ҳама ба вай дар сатҳи барномаи мактабӣ таълим додани донишҳои ақлино нақшӣ лозим мебошад. Шахси донишманд ҳар як қадами худро дар зиндагӣ донишҷӯ санҷида мегузорад. Дар замони муосир ривоҷи ниҳоят баланди васоити ахбори умум ва интернет ба миён омадаст ва ҷамаи медонем, ки васоити ахбори умум ва интернет миёни ноболиғон хело паҳн шудаанд. Дар ҳолати истифодабарии интернет ба ноболиғон ёрдами устод ва падару модар зарур аст, зеро тавассути интернет ноболиғон ба ҳар гуна ҷиҳози номатлуб ошно ғаштанашон мумкин аст. Ҳамин тариқ, тарбият кардани ноболиғон кори сахлу осон нест. Ба як насиҳату маслиҳат ё сарзанишу ҷазо ноболиғи ҷинойтпешаро ба роҳи дуруст ҳидоят намудан имкон надорад. Имрӯзҳо худ шохид ҳастем, ки аксари ҷинойтҳо, ки нимашаб рух медиҳанд аз тарафи ноболиғон содир мешаванд. Яъне, хулоса баровардан мумкин аст, ки онҳо аз назорати падару модар дур мондаанд. Ҷол он ки мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзандон" сайру гашт кардани ноболиғон ҳангоми шаб аз соати 22:00 то 06:00 маҳдуд карда шудааст. Вале, мутаассифона иштироки бархе аз ноболиғон дар марказҳои дилхуш ба монанди клубҳои шабона, дискотекҳо, интернет-кафеҳо, марказҳои компютерӣ, толорҳои букмекерӣ ва марказҳои бозиҳои бурднок, тарабхонаҳо ба чашм мушоҳида мешавад. Барои пешгирии ҷинойткорӣ ва ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон пеш аз ҷамаи иҷрои талаботи Қонуни ҶТ "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" мувофиқи мақсад аст.

даст мезананд. Аз тарафи онҳо латукуб кардани падару модар, аз таҳсил саркашӣ кардан, даст задан ба дуздӣ ва ҳатто одамқушӣ ба назар мерасад. Барои пешгирии ин гуна ҷинойткориву ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғон пеш аз ҷамаи мақсадноку фойданок гузаронидани вақти холии онҳо мебошад. Зарур аст, ки ноболиғон ба варзиш, маҳфилҳои гуногуни тарбиявӣ фаро гирифта шаванд. Дар ин синну сол ба самти дуруст равон кардани зеҳну қувваи афкори ноболиғон ба натиҷаҳои хуб меорад. Вақте ки ноболиғ баъди мактаб чӣ гуна сарф кардани вақти холии худро надонад, он гоҳ ба зери таъсири рафиқони ҷинойтпешаи худ меафтад. Албатта, аз як даст садо намебарояд. Барои пешгирии кардани ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷинойткорӣ дар байни ноболиғон ҷидду ҷаҳди якҷояи мактаб, оила, мақомоти дахлдори қудратӣ зарур мебошад. Чизи дигари муҳим дар ин самт тарбияи ҳуқуқии онҳо мебошад. Ба хонандагон омӯзонидани фанни асосҳои давлат ва ҳуқуқ басанда нест. Балки барои онҳо ташкил намудани вохӯриҳо бо намоёндагони ҳифзи ҳуқуқ, ҳуқуқдонҳо, собиқадорони меҳнат ва одамони баоброи миллат аз манфиат холӣ нест. Яъне дар ин синну сол дар афкори ноболиғон ҷой додани риояи меъёрҳои ҳуқуқӣ, зарурияти эҳтиро-

ғамхорӣ намуда, ба онҳо шароити мусоид фароҳам меорад. Дар ҳолати аз тарафи ҷамаи субъектҳои ба ин қонун дахлдора иҷро шудани талаботи он дар тарбияи фарзандон ба муваффақият ноил шудан мумкин аст.

Таҷрибаи давлатҳои пешрафта нишон медиҳад, ки барои пешгирии ҷинойткорӣ ва ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ҷидду ҷаҳди дастаҷамъонаи мактаб, оила, ҷомеа, субъектҳои тарбия, мақомоти дахлдори давлатию ҳифзи ҳуқуқ шарт ва зарур мебошад. Аз ҷамаи муҳим ба эътиқоди шахсии ноболиғон табдил додани риояи меъёрҳои ҳуқуқӣ мебошад. Танҳо ба яке аз намудҳои тарбия, диққати махсус додан ҳамаи маҳз аст. Ин ҷо ба масъалаи тарбияи муносибати комплексӣ лозим аст. Танҳо дар ҳолати дар шуури ноболиғон, тарбия намудани ахлоқи ҷамида, ҳисси эҳтиром му эътиқод ба Ватан, ба муқаддасоти давлатӣ, тарбияи дурусти меҳнатӣ ва ташаккули дурусти варзишӣ ба муваффақият ноил шудан мумкин аст. Ягон намуди тарбия дар алоҳидагӣ натиҷаи хуб намедиҳад. Вақте ки ноболиғ дар симои миллӣ, волидайн, устодон, рафиқон дӯсту ҳаммаслаки худро мебинад, он гоҳ маҷрои тарбияи ӯро ба роҳи дуруст равон кардан мумкин аст. Аммо ба ноболиғ дар давраи ташаккулёбиаш ҳаргуна омилҳои хубу бад таъсир мерасонад. Тамшои филмҳои

ғамхорӣ намуда, ба онҳо шароити мусоид фароҳам меорад. Дар ҳолати аз тарафи ҷамаи субъектҳои ба ин қонун дахлдора иҷро шудани талаботи он дар тарбияи фарзандон ба муваффақият ноил шудан мумкин аст.

Модоме, ки ҳар фард, аз ҷумла ноболиғ дар пешрафту шуқуқии ин сарзамин ҳиссагузор буда метавонад, пас дигар шаҳрвандони ин Ватани азиз дар таълиму тарбияи ноболиғон сахмгузор бояд бошанд!

ФИРӢЗ
Гадоев
донишҷӯи
курси 2-юми
факултети
ҳуқуқшиносӣ

ЭЪЛОН

Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Донишгоҳи миллии Тоҷикистон бахшида ба 20-солагии Конституцияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон озмуни ҷумҳуриявии мақола ва рисолаи илмӣ бехтаринро барои чоп дар тамоми маҷаллаҳои илмӣ кишвар эълон менамояд. Барои ғолибони озмуни мазкур мукофотпулӣ ба таври зайл муайян карда шудааст:

Ҷойи якум (1 нафар) - 2000 сомонӣ
Ҷойи дуюм (2 нафар) - 2000 сомонӣ
(ҳар кадом 1000 сомонӣ)

Ҷойи сеюм (3 нафар) - 1500 сомонӣ
(ҳар кадом 500 сомонӣ)

Маводе, ки мутобики талаботи озмун омода карда шудааст, ба суроғаи дар зер омада то 30 сентябри соли

2014 бояд пешниҳод карда шаванд.

Мақола бояд дар барномаи Microsoft Word омода карда шуда, дар шакли чопӣ ва электронӣ пешниҳод карда шавад ва ҳаҷми он набояд аз 10 саҳифаи чопӣ компютерӣ камтар бошад. Маводи пешниҳодгардида бояд бо ҳуруфи Times New Roman Tj ва Times New Roman 14, шакли қоғаз А4, фосилаи байни сатрҳо воҳидӣ, ҳошияҳо: болоӣ - 3см, поёни - 2,5см, чап - 3см, рост - 2 см чоп карда шуда, саҳифаҳо рақамгузорӣ карда шаванд.

Суроға: ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17, e-mail: ilm-dmt@mail.ru

Телефон барои маълумот: 221-30-13, 221-71-87, 907-48-32-00

Комиссияи озмун

ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

Яке аз масъалаҳои доғи ҷомеаи имрӯза хушунат ва зӯрвари хонаводагӣ ба шумор меравад. Хушунат дар оила бештар аз сатҳи зиндагӣ, муносибати ҷомеа ва пеш аз ҳама аз ҷониби шавҳар ба зан вобаста аст.

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила" зӯрварӣ дар оила кирдори зиддиҳуқуқи қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шаҳвонӣ ё иқтисодӣ, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар узви оила содир шуда, боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расонидаани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатии ӯ мегардад ё таҳдиди расонидаани чунин зарарро ба вучуд меорад.

Дар кишвари мо зӯрвари хонаводагӣ ва дағалӣ бештар нисбати зану кӯдакон дида мешавад. Имрӯз бисёр ба мушоҳида мерасад, ки аксаран яке аз ҳамсарон эҳтирому ғамхори фаромӯш мекунанд ва ин боиси сар задани ҷанҷолҳои оилавӣ зӯрварӣ мегардад. Дар ҳамаи ҳол, бештар шавҳарон ҳамсарони худро латуқуб мекунанд. Албатта, барои ин амал қонун ҷазо муайян кардааст. Масалан, тибқи моддаи 117-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои латуқуби мунтазам ё бо усули дигари зӯрварӣ, ки оқибатҳои вазнин наовардааст, бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати то се сол ҷазо пешбинӣ шудааст.

Аммо, мутаасифона, дар мо кам қонун ҳастанд, ки барои латуқуб ба нозир минтақавӣ ё додгоҳ муроҷиат кунанд. Баъзан латуқуби доимӣ сабабгори нобино, гунг, кар шудан ва ё аз даст додани ягон узви бадани зан мегардад, аммо ӯ ҳамона ба хотири пойдор нигоҳ доштани оилаи худ, аз ифшо кардани рафтори дағалонаи шавҳараш нисбати ӯ худдорӣ мекунанд.

Бояд қайд кард, ки яке аз масъалаҳои

муҳиме, ки барои занонро тоқат кардан зери латуқуб водор месозад, ин набудани ҷойи зист ва аз ҷиҳати иқтисодӣ тобеъ будани онҳо мебошад.

Дар оила шаклҳои дигари хушунат низ мушоҳида мешавад, ки онҳо оқибатҳои вазнини равонӣ доранд. Чунин шаклҳои хушунат ба назар мерасанд: дучори зуровари хонаводагӣ шудан аз тарафи шавҳар ва хешу ақрабони

ӯ, зӯрвари равонӣ, зӯрвари иқтисодӣ, зӯрвари ҷисмонӣ, моҷарои манзил, бо фарзандон аз хона пеш кардан, таҳқири шахсият, фишори равонӣ, рашки беасос, таҳдид дар ҷойи кор ва ё таҳсил, маҳрум намудан аз моликият ва манзил ва амсоли инҳо. Солҳои охир шакли дигари хушунат, яъне маҳрум намудан аз фарзандон, аниқтараш зӯран қашида гирифтани фарзанд аз модар, истифодаи занон барои интиқоли маводи нашъаовар ва ғайриқонунӣ ба хориҷи кишвар қочоқ намудани занон мушоҳида мешавад.

Хушунат дар шакли таҳдид ба рӯҳияи занон фишор меоварад. Ноғуфта намонд, ки тарсу ҳарос дар баробари зӯрварӣ занонро аз рушд, ошкор кардани истеъдод боз медорад ва ҳатто онҳоро ба худкушӣ мебарад, ки ин басо хавфнок аст. Ҳамчунин хушунати хонаводагӣ на танҳо муҳити солими оилавино вайрон мекунанд, балки он ба тарбияи минбаъдаи фарзандон, вазъи рӯҳии онҳо таъсири манфӣ мерасонад. Он кӯдаконе, ки дар муҳити хушунати хонаводагӣ ба воя мерасанд, одатан дар оянда чунин тарзи рафторро дар оиладорӣ худ низ истифода мебаранд, ки ин аз насл ба насл "мерос" мемонад.

Шахло ЗОҶИДОВА
донишҷӯи курси 2

НАШЪАМАНДӢ ВА ТАЪСИРИ
ОН БА ҲУҚУҚИ ИНСОН

Яке аз масъалаҳои мушкил дар соҳаи тандурустӣ дар Тоҷикистони имрӯза масъалаи нашъамандӣ мебошад. Нашъамандӣ махсус дар байни ҷавонон паҳн гашта, бевосита ба амалӣ шудани ҳуқуқи инсон алоқамандӣ дорад.

Қонунгузориҳои ҷиноии ҚТ ба ҷавобгарии одамон барои истеҳсол, нигоҳдорӣ, паҳн кардан ва истифода бурдани маводи муҳаддир диққати калон медиҳад. Чунки чунин амалҳо ҳуқуқ ва озодиҳои дигаронро вайрон мекунанд. Шахсони истеъмолкунандаи ин мавод ва дигаронро ба он ҷалбкунанда одамони ғайриҷомеаи иҷтимоӣ шуда наметавонанд. Ҳатто ба роҳи дуздӣ ва одамкушӣ рафтанишон имкон дорад. Ҳар як фард бояд ба саломатӣ ва рафтору кирдори худ ҷавобгӯ бошад, неку бадро фарқ карда тавонад. Аз рӯи тақдир, кунҷовӣ ё ҳавас ҳеҷ гоҳ маводи нашъадорро истифода набарад, аз таъсири манфӣ ва оқибатҳои бади онҳо ба бадани одам бояд оғаҳӣ дошта бошад.

Нашъамандӣ яке аз бемориҳои сироятӣ мебошад, ки дар муддати кӯтоҳ инсонро маҳв мекунанд. Инсонии гирифтани нашъа дигар бе маводи муҳаддир худро тасавур карда наметавонад. Нашъа маводи зараррасонест, ки тамоми устухони инсонро ба дард меоварад, вучуди одамро месӯзонад ба хокистар табдил медиҳад. Оне, ки гирифтани ин беморист барояш дигарон вучуд надоранд. Ҳам зану фарзанд ва ҳам падару модар умуман тамоми наздикони ӯ барояш вучуд надоранд. Ҳама ҳастии худро ба ин мавод - "нашъа ва героин" мекунанд.

Одати бади нашъамандӣ ин аст, ки

ба дигарон низ зарари зиёд мерасонад. Махсусан, ба наздикону пайвандони худ. Тамоми молу мулки хонаро мефурӯшад ва пули онро бо як маводи ночиз иваз менамояд. Ҳама чиз ки тамоми шуду ӯ бе дору монд, ба сари волидони худ даст боло мекунад, ҳатто онҳоро зери азобу шиканча қарор медиҳад, ки коре карда ин доруи сироятиро ба ӯ ёфта биёранд. Оқибат аз дарди ин беморӣ ба ҳалокат мерасад.

Пас чӣ бояд кард? Оё метавон пеши роҳи онҳоро гирифт?

Нашъамандӣ ин беморӣ аст, вале аз болои он назорат бурдан ва роҳи бадтар шудани онро гирифтани мумкин аст. Барои муолиҷаи нашъамандон махсус кор кардан лозим меояд. Дар ин бора аз марказҳои наркологӣ, ки онҳо чонашъамандон аз рӯи барномаҳои махсус муолиҷа меёбанд ва падару модарон, бародарону хоҳарон ва дигар наздикони нашъаманд низ омӯзонда мешаванд, иттилооти пурра гирифтани мумкин аст.

Хулоса, барои ҳал намудани ин мушкилот ҳар як шахс бояд саломатии худро нигоҳ дорад, аз ҳуқуқи имкониятҳои худ, ки давлат ба ӯ додаст, истифода бурда, дар кори пешгирии бемориҳои сирояткунанда муборизаи беамон барад, дар хусуси даст назадан ба одатҳои бад ва дастгирии одамони муҳтоҷу заиф вази фаҳои худро иҷро намуда, соҳиби ахлоқи шоиста дар ҷомеа бошад.

Барои ин, ба ҳар яки мо лозим аст, ки ба истеъмоли маводи нашъаовар дар ҷомеа роҳ надихем.

Бобоева Манучеҳра
донишҷӯи факултети
ҳуқуқшиносӣ

НАГРАЖДЕНИЕ

10 по 11 апреля текущего года в Российско-Таджикский (славянский) университет состоялось "Международная научная студенческая конференция "Общество и право: актуальные проблемы современности" посвященной 20-летию Конституции Республики Таджикистан. На этой конференции участвовал

студент 3-го курса гр. "Б" юридического факультета ТНУ Урунбаев У.Г., который выступил по теме "Обязательное участие защитника в уголовном деле и отказ от него" и был награжден сертификатом со стороны ректора РТСУ Салихова Н.Н. и декана юридического факультета РТСУ Золотухина А.В.

Муассис:
факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ
www.law.tnu.tj

и.в. сармуҳаррир:
**Чаҳонгир
Саъдизода**
jahon_1967@mail.ru
Тарроҳ:
**Ҳамидулло
АЗИЗОВ**

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:
Насурдинов Э. С. дотсент, декани факултети ҳуқуқшиносӣ;
Сафаров Б.А. дотсент, муовини ректор оид ба илм;
Қурбонов Қ.Б. муовини декан оид ба илм;
Камолов И. И. дотсенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ;
Сулаймонов Ф. С. дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ;

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:
Саидов Н. С. Вазири маориф ва илми ҚТ, профессор;
Давлатов Ч. М. мушовири давлатии Президенти ҚТ оид ба сиёсати ҳуқуқӣ;
Имомов М. С. ректори ДМТ, профессор, узви вобастаи АИ ҚТ;
Тоҳиров Ф. Т. профессор, академики АИ ҚТ,
Маҳмудов М. А. профессор, академики АИ ҚТ, раиси Суди Конституционии ҚТ;
Диноршоев М. профессор, академики АИ ҚТ.

Рӯнома дар Вазорати фарҳанги ҚТ таҳти №0336/рз аз 28-уми феввали соли 2013 ба қайд гирифта шудааст. Нишонии идора: ш.Душанбе, Буни Ҳисорак, Шаҳраки Донишҷӯён, факултети ҳуқуқшиносии ДМТ.
Телефон: 985-38-38-67, 918-56-07-07. Теъдод: 1000